

RASYONEL BİR TERCİH OLARAK SUÇ: KLASİK OKUL DÜŞÜNCELERİNİN SUÇU AÇIKLAMA VE ÖNLEME KAPASİTESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Crime as a Rational Choice: An Evaluation of the Capacity of Classical School of Criminology in Explaining and Preventing Crime

Osman DOLU*

Özet

Klasik Okul, aynen diğer insan davranışları gibi suç teşkil eden davranışların da, bireylerin özgür iradeleriyle verdikleri rasyonel kararlar neticesinde ortaya çıktığını savunur. Bu felsefeye göre insanlar, herhangi bir adım atmadan önce davranışlarının sonucunda ne kazanıp ne kaybedeceklerini değerlendirir ve bir anlamda kar-zarar hesabı yaparak hareket ederler. Bu noktada, Bentham'ın faydacılık felsefesi içinde insan davranışlarına hükmeden iki güç olarak tanımlanan hazlar ve zevkler ile acılar ve elemeler bireylerin tercihlerini şekillendiren temel saikler olarak ortaya çıkarlar ve suçlu davranışı da bu bakış açısından kaynaklanır. Zira bireyler, alacakları kararlar ve ortaya koyacakları tercihlerle acılarını hafifleterek hazlarını ve zevklerini artırma eğilimindedirler. Suç teşkil eden davranışlar genellikle birey açısından "getirisi çok, götürüsü az" alternatifler oldukları için minimum çaba ile maksimum faydanın elde edildiği seçenekler olarak bireylerin tercihlerini etkilerler. Bu nedenle de Klasik Okul'a göre suçu önlemenin en kestirme yolu, cezalar yoluyla "suçun maliyetini artırarak" suçu rasyonel bir tercih olmaktan çıkarmaktır. Cezaların caydırıcı olabilmesi için kesin, çabuk ve suça uygun bir orantılılıkta şiddetli olması gerekir ve bir ceza adalet sisteminin caydırıcı olabilmesi için bu özelliklere sahip olması şarttır. Ne var ki, insan iradesinin ve rasyonalitesinin sınırsız ve mutlak olmadığı, ayrıca bü-

* Dr., Polis Akademisi Başkanlığı Suç Önleme ve Çocuk Suçluluğu Araştırma Merkezi,
odolu@pa.edu.tr
PBD, 11(4) 2009, ss.89-120

tün suçların da rasyonel bir tercih neticesinde alınan kararlarla gerçekleşmediği durumu göz önüne alındığında, caydırıcılığın kişiden kişiye ve suç tipine göre belli bir değişim göstereceği ve bu nedenle de caydırıcılık doktrininin suç önleme noktasında sınırlılıkları olan bir felsefe olduğu unutulmamalıdır.

Anahtar Kelimeler: Kriminoloji, Suç, Klasik Okul, Rasyonellik, Rasyonel Tercih Teorisi, Caydırıcılık Teorisi.

Abstract

Classical School of Criminology argues that crime is a result of individuals' conscious and deliberate decisions like other behaviors. According to this philosophy, individuals evaluate the alternative courses of action and make a cost-benefit analysis before engaging in a specific behavior. At this point, in Bentham's utilitarian philosophy, behavior is seen under strong influence of pleasures and pains, the two masters of human behavior, and it is also true for criminal behavior. Individuals tend to maximize their pleasures and minimize their pains. Criminal behaviors emerge as alternatives "high in benefit" and "low in cost" and this situation decisively affects individuals' preferences. For this reason, the effective way of preventing crimes is making crime an irrational choice by "increasing the cost of crime" through punishment. In this regard, punishments should be certain, swift, and proportionately severe enough to deter crimes. These characteristics are also necessary for a criminal justice system to be of deterrent capacity. However, since we know that human reason and rationality is limited and not all crimes are committed as a result of rational decision-making processes, we should expect to see some variations of deterrence, even in an ideal criminal justice system, based on the characteristics of individuals and criminal events. In this regard, we should consider the deterrence doctrine with its limitations in the prevention of crime.

Key Words: Criminology, Crime, Classical School of Criminology, Rationality, Rational Choice Theory, Deterrence Theory.

Giriş

Aydınlanma çağı ile birlikte ortaya atılan akılcılık ve rasyonalite fikirleri temelinde yükselen ve suç da rasyonel bir tercih olarak gören Klasik Okul düşünceleri, Orta Çağ'ın suç ve suçluya bakışındaki geri kalmış, zalim ve barbar uygulamalarına bir tepki olarak, insanı ve insan onurunu ön plana çıkaran yaklaşımının eseridir. Bu anlamda Klasik Okul, suç ve cezaya bakış noktasında dünya çapında etkiler meydana getirmiş ve halen de etkileri devam eden güçlü bir düşünce okuludur. Bu nedenle de, ortaya koyduğu güçlü mantıksal çerçevesi günümüzün gelişmiş demokrasilerinin ceza adalet sistemlerinin de temelini teşkil etmektedir.

Suçu bireylerin bilerek ve isteyerek gerçekleştirdikleri eylemler olarak gören Klasik Okul'a göre bireylerin suç işlemeye karar vermeden önce kar-zarar hesabı yaparak suç işlemenin 'karlı' bir eylem olarak ağır basması durumunda suç işleyeceklerini öngörür. Dolayısıyla da, suçları önlemenin yolu, bireylerin işledikleri suçlar neticesinde maruz kalacakları cezaları suçtan elde edecekleri faydalardan daha yüksek seviyelere getirerek 'suçu karlı bir eylem olmaktan çıkarmakta' görülür.

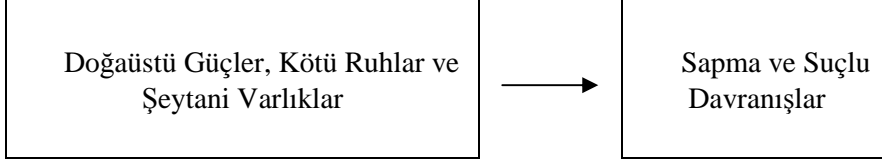
Günümüzde, başta ABD olmak üzere pek çok gelişmiş ülkenin ceza adalet sistemleri de bu mantıksal çerçeve üzerinde yükselmektedir. Suç ve suçluya mücadelede 'suçluya aman vermeme' şeklinde özetleyebileceğimiz bir prensibin hâkim olduğu bu sistemlerin ne kadar etkin ve verimli oldukları, acaba gerçekte suç ve suçluya mücadelede işe yarayıp yaramadıkları uzayıp giden bir tartışmadır ve her iki görüşü de savunan pek çok araştırma bulunmaktadır. Bu çalışma ile Klasik Okul düşüncelerinin temelleri irdelenerek bu gelenek çerçevesinde ortaya çıkan rasyonel tercih ve caydırıcılık teorileri detaylı bir literatür taraması çerçevesinde derinlemesine analiz edilecektir. Daha sonra makale, caydırıcılık doktrinin sınırlılıkları, suç ve suçlu özelliklerine göre cezaların caydırıcılıklarında meydana gelen değişim ekseninde yürütülecek bir tartışma ve analiz ile son bulacaktır.

1. Suça İlişkin Erken Dönem Açıklamaları ve Suçluya Bakış: Doğaüstü Güçler Perspektifi

Batıda suçun sebepleri ve oluşumuna ait ilk açıklamaların Orta Çağ Avrupa'sının 'doğaüstü güçler' perspektifiyle başladığını görmekteyiz. Bu

dönemde suçların kaynağı ve sebebi olarak doğüstü güçler ile cinler, periler, şeytanlar ve benzeri insanüstü varlıklar gösteriliyordu. Bu yaklaşım içerisinde suç da zaten bir çeşit günah olarak ele alınıyordu. Hatta bu batıl inançlar neticesinde XV. ve XVI. Yüzyıllarda Avrupa'da 100,000'in üzerinde insanın cadı avları sonucunda mahkemelere sürüklendikleri ve yalnızca bir Alman şehri olan Trier'de 6,500 kişinin yakıldığı veya türlü işkencelerle öldürüldüğü görülmüştü (Cullen ve Agnew, 2003:/15-16; Siegel, 2001:/4-5). O günlerin şartları göz önünde bulundurulduğunda, feodal düzenin acımasızlığı, kralların tebaalarına karşı vurdumduymazlıkları ve kilisenin suistimalleriyle sosyal hayatı düzenleyecek insani kuralların tamamen rafa kaldırıldığı ve güçlüünün zayıfı ezdiği bir sömürü atmosferinin her yeri kapladığı aşikârdı. Güç hakta değil, hak güçteydi ve başta kilise olmak üzere, aristokratlar (asiller), zenginler ve paraya hükmeden güçlü sermayedarlar, askeri gücü olan feodal beyler ve krallar güç odaklarını oluşturuyor ve ceza adalet sistemini istedikleri gibi yönlendirebiliyorlardı. Çoğu suçun cezasının ne olduğuna ilişkin kanunlarda herhangi bir açıklık yoktu. Kanunlar ve kurallar oldukça belirsizdi ve çoğu zaman hâkimlerin istedikleri gibi yorumlayabilmelerine müsaitti. Zaten yargıçlar da o dönemde kararlarını kanunlara ve hukukun üstünlüğü ilkelere göre değil kendi şahsi çıkar ve amaçları doğrultusunda vermekteydiler. Cezalar çok şiddetli ve acımasızdı. Arzu edilen ifadelerin alınabilmesi için kırbaçlama ve her türlü acımasızca işkence ve gayri insani muamele yaygın olarak uygulanmaktaydı. Ayrıca cezalar, işlenen ya da işlendiği iddia edilen suçlarla orantısız ve keyfiydi. Rüşvet, almış başını gitmişti. Bu nedenle iki insanın işledikleri aynı suç için farklı türde ve seviyelerde cezalar almaları gayet mümkündü. Suçların tanımları üzerinde bir netlik yoktu ve pek çok suç için ise hiç bir kanuni tanım yoktu. Dolayısıyla da hangi davranışın suç olarak değerlendirileceğine ve o suça hangi cezanın verileceğine dair bir kanun veya kurallar manzumesi bulunmadığı için ortama tam bir düzensizlik hâkimdi (Beirne ve Messerschmidt, 1991:284-285; Cullen ve Agnew, 2003:16-17; Siegel, 2001:5). Sistem içinde ruhban sınıfı temsil eden kilise, siyasi gücü temsil eden krallar ve soylular, parasal kaynakları ve topraklara hâkim feodal beyler bu düzen içindeki güç odaklarını temsil ediyorlardı ve kuralları ve kararları etkileyebilme veya değiştirebilme güçleri vardı. Sonuç olarak da işleyen adil bir ceza adalet sistemi mevcut değildi.

Şekil 1: Karanlık Çağda Suçun Nedeni

1420'lerin Fransa'sında başlayan ve daha sonra 1580 ve 1640'larda tüm Avrupa'ya yayılarak zirveyi yakalayan cadı avcılığı ve şeytana tapma suçlamaları, 17. yüzyılın başında Amerika'ya gelen göçmen kolonile-riyle birlikte bu kıtaya da yayıldı. 1607'de İngilizlerle başlayan kolonile-ştirme faaliyetleri 1630'lar ve 1640'lardaki diğer Avrupalıların da gelme-siyle iyice hızlandı. Gelirlerken sapkın inanışlarını da beraberlerinde geti-ren bu insanların çoğu cadılara, doğüstü güçlere ve her türlü asılsız batıl inanca ve büyüye inanıyorlardı. Bu tür eylemler, çıkarılan cadılık (*witchcraft*) kanunlarıyla açık bir şekilde suç olarak tanımlanmıştı. Dola-yısıyla da, sıklıkla insanlar birilerini büyücülük ve cadı olmakla suçlu-yor ve suçlanan insanlar mahkeme önünde masumiyetlerini kanıtlayabil-mek için ter döküyordu. Özellikle Massachusetts eyaletinin Essex vilaye-tindeki Salem (İbranice barış anlamına gelen şalom kelimesinden türe-miştir) kasabası günümüzün korku filmlerine konu olacak kadar ileri giden olaylara sahne olmuştu. Salem Cadısı adıyla da ün kazanan pek çok yargılama ve sonrasında toplu cadı avları her yanı sarmıştı. İnsanlar evle-rinden alınarak zorla cadı olduklarını kabule zorlanıyor veya kendilerini bu yola iten esas cadının adını söylemeleri için baskı ve işkence yapı-lıyordu. Yapılan işkencelere dayanamayanlar akıllarına gelen birkaç ismi söyleyiverince iş iyice çığrından çıkıyor ve yeni cadı avları başlıyordu. Sarah Good ve Sarah Osborne isimleri koloni dönemi Amerika'sının meşhur cadı davalarında mağdur edilen insanlar arasında en meşhurlarıdır. Cadı olmakla suçlanan insanlar şeytanla ve kötü ruhlarla haşır neşir olmak ve onlarla ittifak kurmakla itham ediliyor ve her türlü işkenceyle suçlarını itirafa zorlanıyorlardı. 1600'ler boyunca New England eyaletin-de 250 kişi cadı olmakla suçlandı. Sadece 1692'de Massachussets'de 154 insan cadı olmakla suçlanmıştı. Bu anlamda cadı olmakla suçlanan

ve suçu sabit bulunak idam edilenlerin sayısı ile Salem bütün diğer şehirlerden ayrı bir konuma ulaşmıştı (Hanes, 2005:29–41; Roth, 2005:67-69).

2. Klasik Okul (1700–1800)

İşte bu dönemin adaletsiz düzeni, cehaleti, batıl inançları ve kilise tahakkümüne bir tepki olarak İngiltere’de Thomas Hobbes (1588–1679), John Locke (1632–1704) ve Jeremy Bentham (1748–1832), Fransa’da Charles Montesquieu (1689–1755), Voltaire (1694–1778), Jean-Jacques Rousseau (1712–1778) ve Claude Adrien Helvétius (1715–1771), İskoçya’da David Hume (1711–1776) ve Adam Smith (1723– /1790), Almanya’da Immanuel Kant (1724–1804) ve İtalya’da Cesare Beccaria (1738–1794) gibi düşünürler fikirleriyle tüm Avrupa’da ve daha sonrasında tüm dünyayı etkileyecek değişim rüzgârları estirmişlerdir. Reform ve Rönesans hareketleri bu döneme damgasını vurmuş ve karanlıklardan kurtulma anlamına bu döneme Aydınlanma Çağı denilmiştir. Bu yeni dönemle birlikte ceza adalet sistemi de sorgulanmaya başlanmış ve topyekûn bir mantıksal dönüşüm süreci başlamıştır. Bu dönemde, isimlerini saydığımız aydınlar başta olmak üzere, Beccaria ve Bentham gibi isimler öne çıkarak kanunların yazılı ve herkesin anlayabileceği bir şekilde olması, suç teşkil eden eylemlerin açıkça belli olması, yargılamaların hızlı ve adil olması, cezaların insani ve ıslah edici olmaları gerektiği ve her türlü gayri insani muamele, işkence, gizli muhakemeler, keyfi muameleler ile gayri insani cezalar ve idam cezasının kaldırılması gerektiğini savunmuşlardır (Beirne ve Messerschmidt, 1991:285-287; Williams ve McShane, 1988: /12–18; Akers, 2000:15).

Orta Çağ’da kralların yetkilerinin kendilerine verilen kutsal bir yetki olduğu anlayışı oldukça yaygındı ve bu yetkinin ilahi bir kaynağı olduğu için de kesin bir itaatin olması bekleniyordu. Dolayısıyla, kralın dünyalık yetkileri ilahi bir kisve altında garantiye alınmış oluyordu. 1651 yılında yayınlanan *Leviathan* isimli eseriyle Hobbes, herkesin toplumun bir ferdi olarak diğer insanlarla eşit oldukları düşüncesini savunarak kralların kutsal hakları anlayışını reddetti. Her ne kadar Hobbes da toplumun belli bir huzur ve güven ortamında yaşayabilmesi için kamu yetkisini elinde bulunduracak bir hükümdarın (*sovereign*) varlığına ihtiyaç olduğunu düşünüyorsa da bu yetkinin ilahi bir kaynağının olmayacağını ve bu yetkinin de ancak insanların ortak rızası ve istemesiyle sahip olunabileceğini

savunuyordu (Friend, 2006; Hobbes, 1660 - Bkz: Leviathan, Bölüm XVIII: Hükümdarın Kurumsal Hakları).

Bu anlamda, başta Jan-Jacques Rousseau, John Locke ve Hobbes olmak üzere pek çok düşünür, toplumu oluşturan bireylerin hep beraber huzur içinde yaşayabilmeleri için bir 'Sosyal Sözleşme'ye (*social contract*) ihtiyaç olduğunu, toplumsal huzur ve güvenliğin garanti altına alınabilmesi için herkesin özgürlüklerinin yeteri kadar kısmının devlet tarafından kısıtlanmasına razı olması gerektiğini ortaya koyuyordu. Dolayısıyla, Klasik Okul anlayışı içerisinde suç teşkil eden eylemler de aslında sosyal sözleşmenin ihlali anlamına geliyordu ve bu nedenle cezalandırılmıyordu. Hobbes'in bu fikirleri Beccaria'yı da çok derinden etkilemiş ve fikirlerinin olgunlaşmasına yardımcı olmuştu (Williams ve McShane, 1988: 12-18). Dolayısıyla, Klasik Kriminoloji olarak da adlandırabileceğimiz Klasik Okul'un Aydınlanma hareketinin bir parçası olduğu da göz önünde bulundurulduğunda (Beirne ve Messerschmidt, 1991:287), Beccaria'nın ortaya koyduğu fikirlerin, genel anlamda o dönemin fikirlerini yansıttığı hemen farkedilecektir.

Klasik okul ile devletin tekeline aldığı öncelik ve üstünlüğün bireye geri verilmesi gerektiği, suçu ispat edilene kadar herkesin masum olduğu ve dolayısıyla kişi hak ve özgürlüklerinin, güvenlik ve özel hayatının dokunulmazlığının hiçbir şekilde keyfe keder çığnenemeyeceği ortaya koyulmuştur (Einstadter ve Henry, 1995:/ 56). Ayrıca, kişilere yöneltilecek suç isnatlarının açıktan yapılması gerektiği, kanun önünde herkesin eşit muamele görmesi gerektiği, devlet otoritesinin ve yargının veya ilgili kurumların bireyler üzerinde keyfi yaptırımlarda bulunamaması için bu otoritenin sınırlarının belli olması gerektiği ve kuvvetler ayrılığı prensibinin benimsenerek yasama, yürütme ve yargının net olarak birbirinden ayrılması gerektiği gibi hususlar da temel prensipler olarak benimsenmiştir (Einstadter ve Henry, 1995:57). Klasik okul düşünce sistemi içinde cezaların varlığını izah eden üç temel görüş bulunmaktadır. Bu fikirlerden birincisi; suçluya hak ettiği cezayı vermek ve mağdurun öcünü almak, ikincisi; bireyi caydırarak bir daha suç işlemesini engellemek ve son olarak da topluma suçluların hak ettikleri cezaları aldıkları mesajını vererek genel anlamda suçun önlenmesidir (Einstadter ve Henry, 1995:60).

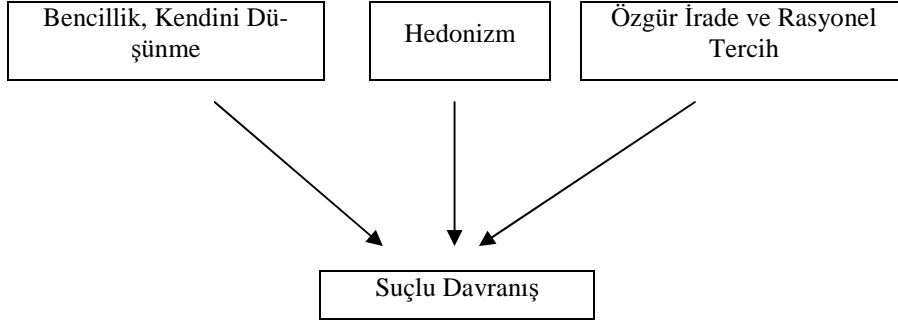
Ortaçağın keyfi ve barbar uygulamalarına bir tepki olarak ortaya çıkan Klasik Okul, suçun sebebi olarak doğüstü güçleri değil, bireylerin almış oldukları kararları ve yapmış oldukları kişisel tercihleri görmüştür. Zira Klasik Okul düşünürleri insan doğasına ilişkin şu varsayımlarda bulunmuşlardır:

İnsanlar;

- ✓ Kendi çıkarlarını düşünürler, bencildirler,
- ✓ Hedonist'tirler, zevk için yaşarlar. Acılarını hafifletmek, sıkıntılarını azaltmak, zevklerini ve hazlarını artırmak isterler.
- ✓ Rasyoneldirler, kar-zarar hesabi yaparlar. Eylemlerinin sonucunda meydana gelebilecek olumsuz neticeler ile elde edecekleri menfaatleri değerlendirir, en fazla fayda elde etme potansiyeli olan alternatifini özgür iradeleriyle seçer ve hayata geçirirler.

Dolayısıyla, insanların, aynen diğer eylemleri gibi suçlu davranışlarından da yine kendilerinin sorumlu oldukları ve bu bağlamda suçun da rasyonel tercihler neticesinde oluştuğu iddia edilmiştir.

Şekil 2: Klasik Okul'a Göre Suçun Nedenleri

Klasik Okul anlayışı içinde suçun nedeni, insanların bencilliği, kendilerini düşünmeleri, zevklerini ve hazlarını artırmak, acılarını ve sıkıntılarını da azaltmak için durmadan bir arayış içinde olmalarıydı. İşte bu noktada, suç teşkil eden eylemler neticesinde elde edecekleri kazançlar ve

fayda, karşılığında alacakları riskler ve görmeleri muhtemel cezalardan daha büyük olduğu durumlarda suç işliyorlardı.

1764 yılında yayınladığı “Suç ve Ceza Üzerine Bir Deneme¹” (*An Essay on Crime and Punishment – Eserin ilk yazıldığı şekliyle orijinal adı: Dei Delitti e Delle Pene*) eseriyle Beccaria, ceza adalet sistemini yeni baştan inşa edecek devrim niteliğinde fikirler ortaya atmıştır. Bu eserinde Beccaria, kanunların kaynağı, nasıl yapılmalı ve nasıl yorumlanmaları gerektiğine, cezaların neden bir ihtiyaç olduğuna ve cezaların sahip olmaları gereken niteliklerine değinmiştir.

1.1. Kanunların Kaynağı

Beccaria (2003:20) kanunları, “insanları bir toplum olarak bir araya getiren şartlardır” şeklinde tanımlamaktadır. İnsanlar, uzun süren savaşlar ve mücadeleler sonunda kazandıkları özgürlüklerinden yalnızca yeteri kadar kısmını huzur ve güven içinde bir hayat sürdürebilmek için feda etmişlerdir. Sonuç olarak feda edilen bütün bu özgürlükler bir araya gelerek bir milletin egemenliğini oluşturur ve bu yetki de o ülkenin yasal idaresinde toplanır². Dolayısıyla da kanun koyma yetkisi de bu idareye ait olur. Ülkede düzen ve huzuru muhafaza edebilmek için kanunları çiğnemek isteyenlere karşı gerekli tedbirleri alarak ve cezalandırılmalarını sağlamak da bu otoritenin görev ve yetki alanına girer (Beccaria, 2003:20).

1.2. Kanunların Yorumlanması

Beccaria’ya (2003:21) göre kanunların nasıl anlaşılması ve uygulanması gerektiğine dair yorum yapma yetkisinin de toplumun bir temsilcisi olarak kamu otoritesini uhdesinde tutan ve milli hâkimiyeti temsil eden yasal idareye ait olduğunu ve hâkimler tarafından yorumlanamayacaklarını belirtir. Bu nedenle de Beccaria (2003:21), hâkimlerin ancak ve ancak herhangi bir iş veya eylemin kanunlarda açıkça suç olarak tanımlanan fiillere uyup uymadığını inceleme yetkilerinin olduğunu bildirmektedir.

¹ Bu eser, Sami Selçuk tarafından 2005 yılında dilimize “Suçlar ve Cezalar Hakkında” ismiyle tercüme edilmiştir.

² Beccaria’nın ifade ettiği yasal otorite bir hükümdar veya kraldır.

1.3. Kanunların Dili

Kanunlar, keyfi uygulamaların ve haksızlıkların önüne geçebilmek için herkesin anlayabileceği bir şekilde ve belirsizliklerden uzak bir şekilde yazılı hale getirilmelidir. İnsanlar hangi eylemlerinin suç teşkil ettiğini ve karşılığında alacakları cezaları –alt ve üst sınırlarıyla birlikte– açıkça anlayabilmeli ve yorumlayabilmelidir. Aksi takdirde, kanunların yanlış anlamalara veya çelişkili kanaatlerin oluşmasına neden olabilecek bir tarzda ve ağıdalı bir dille kaleme alınmış olmaları sonucu meydana gelebilecek olumsuzluklar değerlendirildiği zaman, ne demek istediği anlaşılacak bir kanun yapılması kadar yapılabilecek bir kötülük olmadığı anlaşılacaktır (Beccaria, 2003:21).

1.4. Cezaların Miktarı: Suç ve Ceza Arasındaki Denge

Beccaria'ya göre cezalar, mağdur olan veya zarar gören kişinin itibar veya saygı değerliğine, veya mağdurun çektiği ıstıraba göre değil, topluma verilen zarar esas alınarak verilmelidir (Einstadter ve Henry, 1995:63). Kamu otoritesi, suçları önleyebilmek için suçluları caydıracak kadar güç kullanmalıdır. Ne var ki, her bir suç türüne göre değişiklik arz edecek sabit bir suç-ceza dengesinin kurulmasına ihtiyaç vardır. İnsanların sayısı arttıkça ve toplumlar büyüdükçe suçların da diğer toplumsal sorunlara paralel olarak artması ve büyümesi gayet tabii bir sonuçtur (Beccaria, 2003:21). Zaten Durkheim (1979:65) da benzer bir mantıkla, “suç normaldir çünkü suçun olmadığı bir toplumdan söz etmek imkansızdır” demiştir. Bütün suçların önlenmesi veya suçların tamamen ortadan kaldırılması gibi bir şey mümkün değildir. Bencil ve hedonist olan insanın her zaman kendi çıkarının peşinden gitme arzusunda olduğu için de sürekli olarak hata yapma ve suç işleme hattında dolaşır. İşte cezalar, bireyleri o çizgiden uzaklaştırabilecek güçte bir caydırıcı niteliği taşırlar (Beccaria, 2003:21).

1.5. Cezaların Amacı

Klasik Okul düşünce sistemi içinde cezalar, (1) bireylerin yeniden suç işlemesini engellemek, (2) suçu önlemek ve (3) mağdurun öcünün alın-

ması veya suçluya hak ettiği cezanın verilmesini temin etme amaçlarına hizmet etmeliydi (Einstadler ve Henry, 1995:60). Bu düşünceler Beccaria'nın cezalara ilişkin ifadelerinde şu şekilde kendini gösteriyor: cezalar "halka açık, hızlı, gerekli, mevcut şartlar altında mümkün olan en düşük cezanın verildiği, şiddeti işlenen suçla orantılı ve kanunlarla açık bir şekilde çerçevesi çizilmiş olmalıdır" (Einstadter ve Henry, 1995:60).

Beccaria, cezaların amacının sırf cezalandırmak değil, suçu önleyerek toplumu suçun zararlarından korumak olduğunu ifade etmiştir (Beccaria, 2003:21). Dolayısıyla, cezaların ıslah edici olması ve her türlü gayri insani muameleden uzak ve insancıl olması gerektiği ifade edilmiş oluyordu. Bu bağlamda Beccaria, aynen diğer Aydınlanma Çağı düşünürleri gibi idam cezasının kaldırılarak yerine daha insancıl cezaların getirilmesi gerektiğini de savunmuştur.

1.6. Cezaların Sahip Olması Gereken Özellikler

Cezaların caydırıcı olabilmeleri için Beccaria (2003:21–22) üç temel prensip ortaya koymaktadır. Bu prensipler önem sırasına göre: (1) kesinlik (*certainty*), (2) hızlılık (*celerity/swiftness*) ve (3) şiddetlilik (*severity*).

Kesinlik, diğer ilkeler arasında en önemli caydırıcılık faktörüdür. Kesinlik ve suç arasında ters bir ilişki mevcuttur. Cezanın kesinliği arttıkça suç işleme oranı azalmaktadır. Bu konuda yapılmış pek çok çalışma bu savı desteklemektedir Tittle ve Rowe, 1974; Jensen vd., 1978; Kenkel, 1993). Cezaların er ya da geç uygulanacağı kanaati ne kadar yayılırsa, insanlar cezadan kaçış olmadığını bileceklerinden dolayı suç işlemeden önce durup iyice düşüneceklerdir. Cezadan kaçış ihtimalinin çok zayıf olması, hatta pek de mümkün görülmemesi asıl caydırıcılığı sağlayacak faktördür.

Cezaların suç teşkil eden eylemlerin hemen peşi sıra ve hızla gelmesi, suç ve ceza arasındaki bağlantının kopmaması açısından önemlidir. Bu nedenle, yakalama ve gözaltına alma gibi polisiye tedbirler ile adalet mekanizmasının vakit kaybetmeden yargılamayı yaparak en kısa sürede kararını vererek suçluyu gerekli cezaya çarptırması suçluların caydırılabilmesi için kritik önemi haizdir. Bu noktada Beccaria (2003:21), "bir

suçun işlenmesini takiben bir ceza ne kadar çabuk verilebilirse o ölçüde adil ve amacına ulaşmış olur” demektir.

Cezaların şiddetli olması da caydırıcılık için önemli bir diğer husustur. Ancak Beccaria’ya göre bu şiddetlilik, cezaların suçlarla orantılı bir şiddette olmasını ifade eder. Her ne kadar suçun kontrol altına alınması, işlenme sıklığının azaltılması ve mümkün olduğu kadar önlenmeye çalışılması ideal bir hedef olarak önümüzde dursa bile suçun tamamen önlenemeyeceği de kesin bir gerçektir. Dolayısıyla, suçluları ve potansiyel suçluları caydırabilmek için cezaların işlenen suçla orantılı olmaları gerekmektedir (Beccaria, 2003:21).

Suçla orantısız cezalar, suçlarla cezalar arasındaki bağlantıyı kopardığı için caydırıcılık gerçekleşmez. Cezanın suça göre az olması durumunda suçun ‘maliyeti’ azalır ve dolayısıyla da suç işlemek daha rasyonel bir seçenek haline gelir. Cezaların çok yüksek olması durumunda da, hem bireyde hem de toplumda suçlunun haksızlığa uğradığı fikrinin yerleşmesine neden olur ve bu durumda da suçla ceza arasındaki bağlantı kopar ve dikkatler başka bir yöne kayar. Dolayısıyla, bu senaryoda da caydırıcılık gerçekleşmez. Jefferey’e (1965:298) göre aşırı şiddette/ağır bir ceza, suçlu kişinin haksızlığa uğradığı fikrine neden olarak bireyin bu cezaya tepki göstermesine neden olur ve dolayısıyla caydırıcılık gerçekleşmez. Aynı şekilde Sherman (1993) da kişinin aldığı cezayı haksız bulması durumunda kişide direnç oluşacağını ve dolayısıyla da suçtan caymak yerine yeniden suç işleme yolunda daha da bileneceğini ifade etmektedir.

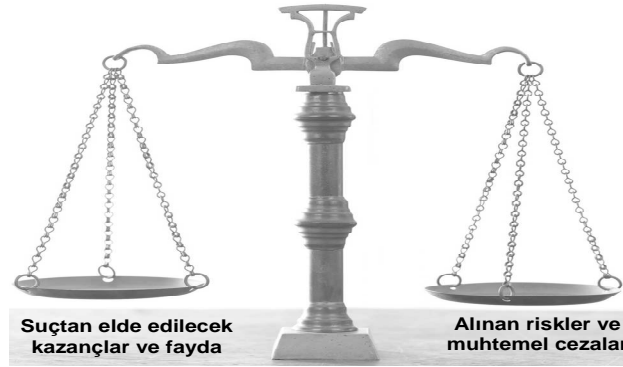
Ayrıca bazı çalışmalar da, “kesinlik” ilkesinin önemini vurgularken aynı zamanda kesinlik ve ceza şiddetinin de birbirleriyle etkileşim halinde olduklarını ifade etmişlerdir. Yani, oldukça şiddetli ancak kesin olmayan cezalar veya kesin ancak hiç de olması gerektiği şiddette olmayan cezalar caydırıcı olmazlar Logan, 1972; Grasmick ve Bryjak, 1980; Stafford vd., 1986).

1.7. Klasik Okul’a Göre Suçun İşlenme Sebebi

1748–1832 tarihleri arasında yaşamış bir İngiliz düşünürü olan Jeremy Bentham’a göre insan, acılardan kaçınmak ve hazlarının peşinden koşma eğimindedir. İşte bu nedenle de insan davranışlarını bu iki temel güç be-

lirler (Bentham, 1979:61). Bu fikirlerini 1789 yılında yayınladığı “Ahlak ve Yasama Prensiplerine Giriş (*An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*)” isimli eserinde faydacılık (*utilitarianism*) prensibi etrafında ele alan Bentham yasalara ve cezalara ilişkin Beccaria’nınkilere paralel görüşler beyan ederek adalet sistemindeki bozukluğa, keyfiliğe, zulme ve tutarsızlığa karşı çıkmıştır. Aynen diğer Klasik Okul düşünürleri gibi Bentham da suç olarak tanımlanan hareketlerin esasen topluma karşı işlenen eylemler olduğunu savunuyordu. Cezaların sırf cezalandırmak için verilmesinin yanlış olduğunu, esas maksadın suçun önlenmesi olduğunu ifade ediyordu. Türkçe “en çok sayıda insan için en büyük miktarda mutluluk” (*greater good for the greater number of people*) olarak ifade edebileceğimiz faydacılık prensibi (*utility principle*) ile Bentham, aslında cezaların da özleri itibariyle kötü olduklarını ve dolayısıyla da cezaların ancak ve ancak meydana getirdikleri hasardan daha büyük bir zararı veya kötülüğü önlemesi durumunda uygulanması gerektiğini iddia ediyordu.

Şekil 3: Klasik Okul’a Göre Suç İşlemeden Önce Yapılan Fayda-Zarar Analizi

Bentham, hedonistik hesaplama (*hedonistic calculus*) adımı verdiği bir mantıkla insanların, Şekil 2.’de de temsili olarak ifade edildiği gibi, davranışları sonucunda elde edecekleri faydaları ve görmeleri muhtemel cezaları ve alacakları riskler arasında bir değerlendirme yaparak faydanın

ağır basması durumunda suç işleyeceğini, cezanın ağır basması durumunda ise suç işlemekten vazgeçeceğini düşünüyordu. Bu nedenle de cezaların, elde edilecek hazlara, zevklere ve faydalara baskın hale getirilmesiyle suçun önlenebileceğini öngörüyordu (Brown vd., 1998:181–182).

Yine Bentham'a göre, cezalar bazı durumlarda faydasız hale gelebiliyordu ve dolayısıyla şu tür durumlarda cezaların uygulanmamasını öneriyordu:

(1)“Cezalandırma yersizse; [yani] önleyeceği bir kötülüğün bulunmaması durumunda”

(2)“Cezalandırma verimsizse, işe yaramayacaksa; [yani öngörülen ceza, suçtan doğacak] zararı engelleyebilecek bir rol oynayamayacaksa”

(3)“Cezalandırma faydasızsa, ya da çok pahalı olacaksa; [yani] cezalandırma sonucunda ortaya çıkacak zarar önlenemez kayıptan daha büyükse”

(4)“Cezalandırmaya ihtiyaç yoksa; [yani, suçtan doğacak] zarar önlenemeyecekse, veya durdurulamayacaksa” (Bentham, 1765, aktaran: Einstadter ve Henry, 1995: /60)

Görüldüğü gibi Bentham, cezalandırma kriteri olarak yine faydacı (utilitarianist) perspektifini koyarken, cezaları getirecekleri faydalarla meydana getirecekleri zararları karşılaştırarak, elde edilecek faydanın az olması durumunda cezaların faydasız olacağını ve bu nedenle de uygulanmalarını gerektiğini iddia etmiştir (Bentham'ın faydacı felsefesi ve cezalara ilişkin görüşlerinin detaylı tartışması için bkz: Geis, 1955).

1.8. Klasik Okul'a Göre İnsancıl Bir Cezalandırma Yöntemi: Hapishaneler

Klasik Okul'a göre idam cezası ile her türlü gayri insani cezalandırma yöntemi kaldırılmalıydı. Zira insan onurlu bir varlık olarak görülmeye başlanmıştı ve bu onurlu varlığın davranışları da kendi irade ve istemesinin bir sonucuydu. Dolayısıyla, mademki suçlar da dâhil olmak üzere insan davranışları iradi idi ve insan iradesinin özgürce ifade edilmesinin bir sonucu idi, o halde insanlara yaptıklarının kötü olduğunu anlatacak ve yaptığı kötü işten dolayı pişman olabileceği bir cezalandırma sistemi getirilmeliydi. İşte bu noktada, Orta Çağ'ın zalimane cezalandırma yön-

temleri yerine, Klasik Okul'la birlikte suçluları hapsedmenin daha makul ve insancıl bir cezalandırma yöntemi olacağı kanaati yayılmaya başladı. Böylece dikkatler hapisaneler üzerine yoğunlaştı. Jeremy Bentham'la başlayan hapisane araştırmaları, John Howard'ın (1726-1790) İngiltere'de yaptığı çalışmalarla modern anlamda bir hapisanenin sahip olması gereken nitelikleri ortaya koyan ve mevcut sistemdeki problemleri ve aksaklıkları da gözler önüne seren çalışmaları takip etti. Daha sonra, Almanya'da Karl David August Roeder (1806–1879), Fransa'da Charles (Jean-Marie) Lucas (1803-1889) ve Amerika'da John Haviland (1792–1852) gibi isimler durmadan ideal bir hapisane modeli oluşturabilmek için çalıştılar (Hapishanelerin ortaya çıkışı ve gelişimlerine ilişkin tartışmalar için bkz: Bentham ve Bozovic, 1995; Lithner, 1968; Johnston, 1955; Johnston, 1964; Normandeau, 1970; Saygılı, 2004).

1800'lerle birlikte determinizmin giderek kuvvet kazanmaya başladığını görüyoruz. Bu süreçte Pozitivist Okul, suçun biyolojik, psikolojik, sosyolojik ve çevresel nedenlerden kaynaklandığını iddia ederek Klasik Okul'un ortaya koyduğu suçun rasyonel bir tercih olduğu ve insan iradesinin rolünü reddetmiştir. Pozitivist okulla başlayan süreçte suçlunun bir hasta veya bazen de yardıma ve rehabilitasyona muhtaç bir kişi olarak görülmesi anlayışı 1960'ların sonlarında Klasik Okul düşüncelerinin yeniden ortaya çıkacağı zamana kadar batı dünyasının ceza adalet sistemleri üzerinde oldukça etkili olmuştur. Neo-Klasik Okul olarak ifade edilen dönemle birlikte Ceza Adalet Sistemi, Pozitivist Okul'un etkilerinden sıyrılarak ceza eksenli yeni bir sürece girmiştir.

3. Klasik Okul Düşüncelerinin Yeniden Doğuşu: Neo-Klasik Okul (1970–1980) ve Caydırıcılık Doktrini

1970'lerle birlikte 1980'lere kadar olan süreçte özellikle caydırıcılık teorisi olmak üzere klasik okul fikirlerinin yeniden canlandığını görüyoruz (Örneğin bkz: Zimring ve Hawkins, 1973/1976; Kenkel, 1993; Bailey ve Lott, 1976). 1968 yılında başta Gary Becker (1968) olmak üzere pek çok ekonomist ve sosyal bilimcilerin çalışmalarıyla yeniden canlanan caydırıcılık teorisi günümüzün modern dünyasında geçerli ceza adalet sistemleri ile suçun önlenmesi ve kontrol altına alınması alanlarında ortaya koyulan politikalar üzerinde derin etkiler oluşturdu. Bu fikirlerin özellikle Ameri-

ka Birleşik Devletleri ceza adalet sistemi üzerinde oldukça büyük etkiler yaptığını görüyoruz. Rehabilitasyon ve suçluların ıslahı eksenli bir anlayışın yerleştiği ABD’de eski politikalar yerlerini suç cezalarının artırılarak ve suçlunun ceza alma olasılığını mümkün olan en yüksek seviyeye çıkararak suçun önlenebileceği anlayışına terk etmiştir (Cullen ve Agnew, 2003:263).

Aslında Jefferey’e (1985:44–45) göre bu gelişmeler, Pozitivist Okul’un ortaya koyduğu biyolojik, psikolojik ve sosyolojik yaklaşımların 1960’lara gelindiğinde suçun önlenmesi ve suçla mücadeleye ilişkin ortaya koydukları çözüm önerilerinin işe yararlığı ve etkinliğinin kanıtlanamamış olmalarının bir sonucu olarak meydana gelmişti. Özellikle bir dizi bilimsel araştırmanın da bu programların aslında pek de işe yaramadığı gibi bir sonuca ulaşması bu sistemin başarısızlığı fikirlerini perçinledi (Cordella ve Siegel, 1996:17). Jefferey (1985: /45), bu hayal kırıklıkları neticesinde insanların artık suçun nedenlerinin bilinemeyeceği, suçun önlenemeyeceği ve bu anlamda hiçbir şeyin işe yaramadığı gibi düşüncelere kapıldığı için suçun önlenbilmesinin tek yolu olarak daha fazla polisi işe almak ve daha büyük hapishaneler yapılması gerektiği fikrinin yayıldığını söylemektedir. Çünkü bunca sosyal programa ve rehabilitasyona rağmen suçluların ve suç potansiyeli olan kişilerin davranışlarında çok az bir değişikliğin olması ile suçluların aslında, aç gözlü, hissiz ve duyarsız bireyler oldukları, dolayısıyla da onlara uzanacak açık bir eldense sıkılmış bir yumrukla daha çabuk yola gelecekleri inancı kuvvet kazandı (Cordella ve Siegel, 1996:17). Bu düşüncelerle, ABD’de kısa adı LEAA (*Law Enforcement Assistance Agency*) olan Kolluk Yardım Kurumu adıyla federal bir birim kurulmuş ve suçluların caydırılabilmesi ve suçun önlenbilmesi için daha fazla ceza ve daha acımasız bir sistem oluşturulması gerektiği anlayışının hâkim olduğu yepyeni bir ceza adalet sistemi dizayn edilmesi gerektiği düşüncesi Amerikan Yönetimi’ni etkisi altına almıştır. Dolayısıyla, oldukça pahalı olmalarına karşın işe yaramayan sistemler yerine, etkilerinin gözle görünür ve en çabuk şekliyle elde edilebileceğine inanılan ve diğerine göre çok daha ucuz bir sisteme geçilmesinin daha mantıklı olduğu kanaati yayıldı (Jefferey, 1985:45).

Her ne kadar bu dönemle birlikte Klasik Okul düşüncelerinin yeniden canlandığını bir çırpıda söyleyiversek de, esasen Neo-Klasik Okul’un Klasik Okul’dan ayrıldığı temel bir çizgi vardı. Neo-Klasik Okul felsefesine göre de insanlar özgür iradeleriyle hareket ediyor ve bağlamda suçla-

rı da özgür iradeleriyle işliyorlardı. Ancak, bu iradeyi sınırlandıran ve derinden etkileyen bir takım kişisel ve durumsal özellikler de vardı ve bu durumlarda kişinin, Klasik Okul tarafından öngörüldüğü gibi ideal bir özgür iradeye ve rasyonel tercih kapasitesine sahip olmadığı düşünülüyordu. Hukuk sistemimizde de indirim sebepleri sayılan ve bazı özel düzenlemeler getirilen bu faktörler, genel olarak yaş küçüklüğü ve haksız tahrik başlıkları altında toplanıyor ve bu faktörlerin kişilerin rasyonel tercih yapabilme kabiliyetini azaltıcı etki yapacağından dolayı farklı ele alınması gerektiği vurgulanıyordu. Bu gelişmeler paralelinde başta Amerika olmak üzere, Avrupa'da ve dünyanın diğer gelişmiş ülkelerinde çocuk suçlarıyla ilgilenecek ayrı bir ceza adalet mekanizmalarının kurulması ve kanunlarda ceza indirimini öngören düzenlemeler yapılması yönünde adımlar atıldı (Shoemaker, 2000:12–19).

4. Caydırıcılık Teorisi

Rasyonel bir varlık olarak insanın, suç işlemekle göreceikleri cezaların elde edebilecekleri kazançlara göre daha fazla olması durumunda insanların suç işlemekten vazgeçecekleri mantığı üzerine kurulu bir suçla mücadele stratejisi benimseyen Klasik Okul, 1970'lerle birlikte yeniden popülerlik kazanmaya ve başta ABD olmak üzere pek çok gelişmiş ülkenin ceza adalet sistemleri üzerinde tesirlerini icra etmeye başlamıştır. Bu dönemde suçun yeniden rasyonel bir davranış olarak görülmeye başlandığını, dolayısıyla da ceza adalet sistemleri üzerinde ceza eksenli bir suçla mücadele ve önleme modeli önerdiğini görüyoruz. Bu trend o kadar hızlı bir tırmanış göstermiştir ki 1970'lerdeki mahkumiyet oranı 2000'lerin başına gelindiğinde tam dört kat artarak ABD'yi dünyanın en yüksek mahkumiyet oranına sahip ülkesi haline getirmiştir. Bu süreçte caydırıcılık fikrinin daha önce olmadığı kadar üzerinde çalışılan ve araştırma yapılan bir konu haline geldiğini, caydırıcılığın özel caydırıcılık (*specific deterrence*) ve genel caydırıcılık (*general deterrence*) şeklinde bir ayrıma tabi tutulduğunu görüyoruz (Cullen ve Agnew, 2003:263–265).

4.1. Özel ve Genel Caydırıcılık

Özel caydırıcılık ile kişinin adalet mekanizmaları tarafından yakalanması ve/veya sonrasında ceza alması sonucunda kendisinin daha sonra suç işlemekten vazgeçeceği, genel caydırıcılıkla ise suçlunun adalet meka-

nizmaları tarafından yakalanması ve ceza alması durumunda bunu görenlerin suç işlemekten vazgeçeceği öngörülmüştür. Böylece cezaların, özelde birey üzerinde ve genelde de toplum üzerinde etkili olacağı ve insanları suçtan caydıracağı varsayılmıştır (Detaylı tartışma için bkz: Andenaes, 1968; Logan, 1972; Cavender, 1979; Zimring, 1978; Nagin, 1978; Sherman ve Berk, 1984; Williams ve Hawkins, 1986; Schneider ve Ervin, 1990; Mendes, 2004).

4.2. Stafford ve Warr'un Caydırıcılık Teorisini Yeniden Formüle Etmesi

1993 yılına geldiğimizde ise Stafford ve Warr'un caydırıcılık teorisini bir adım daha öteye götürerek yeni bir açılım getirdiğini görüyoruz. Caydırıcılığın, her ne kadar genel ve özel caydırıcılık olarak iki parça halinde ele alınarak detaylandırıldığı görsek de, kavramsal ve teorik anlamda boşlukların bulunduğu farklı araştırma bulgularının ortaya çıkışıyla daha bir kendini gösteriyordu ve özellikle genel ve özel caydırıcılığın etkilediği popülasyonların farklı olduğu varsayılıyordu. Hâlbuki Stafford ve Warr (1993:126) bu anlayışı kabul etmeyerek insanların maruz kaldığı caydırıcı etkinin özel ve genel caydırıcılık etkilerinin bir karışımı olduğu fikrini ortaya attılar ve bir kimsenin yalnızca özel veya yalnızca genel caydırıcılığın tesirinde kalacağı yaklaşımını reddettiler. Zira onlara göre bu tutarsızlık bir kişinin farklı suç tiplerini işlemesi durumunda iyice su yüzüne çıkıyordu. Yalnızca önce işlediği bir suçtan ötürü suçlunun ceza adalet sistemi tarafından yakalanması ve cezalandırılmasının daha sonra yeniden suç işleme noktasında bir caydırıcı etki oluşturacağının eksik bir varsayım olarak ele alan Stafford ve Warr (1993:125), kişilerin ceza almak kadar cezadan kaçınma tecrübesi de edindiklerini ifade ederek, bireylerin cezadan kaçınma ile yeniden suç işlemek için kazandıkları cesaretin, ceza ihtimali nedeniyle oluşması beklenen caydırıcı etkiden daha fazla olduğunu ifade etmektedir. Bu durumda ceza ile ilgili olarak Stafford ve Warr, daha önceki özel-genel caydırıcılık yaklaşımını biraz daha geliştirerek cezadan kaçınma davranışını da bu modele ekleyerek caydırıcılık teorisini yeniden formüle etmiştir. Bireylerin suç işleme kararlarının, ceza alma ve cezadan kaçınma davranışlarıyla doğrudan ve dolaylı şekilde karşılaşma durumlarına göre şekilleneceğinin öngörüldüğü yeni bir caydırıcılık mekanizması ortaya koymuşlardır (Stafford ve Warr, 1993:126–127). Şimdi, bu mekanizmanın nasıl işlediğine hep birlikte bir göz atalım.

Stafford ve Warr'a (1993:124) göre suç işleyen herkesin yakalanması ve/veya ceza almaması, gelecekte yeniden suç işleme olasılığını artırıcı bir etki yapar, zira caydırıcılık teorisinin temel dayanağı olan kesinlik ilkesi zedelenmiş olur. Yapanın yanına kar kalması düşüncesi hem suçu işleyen hem de bu durumu gören halk açısından yapılan yanlışlık karşısında herhangi bir yasal yaptırımın olmadığı gibi bir kanaatin oluşmasına neden olur (Stafford ve Warr, 1993:124).

Caydırıcılığın oluşabilmesi için işlenen suçları takiben sorumluların yakalanması/ceza alması gerekirken, tersine, cesaretlendirici bir etki için suçluların cezadan herhangi bir şekilde kaçınmaları yeterli olabilmektedir. Yani, Stafford ve Warr'un (1993:125) da belirttiği gibi, halk nazarında cezadan kaçınma davranışı caydırıcı hadiselerin tersine hem daha göz önündedirler hem de daha çok dikkat çekerler. Suçlular açısından ise, suçlular ceza alan başkalarına ait hikâyelere kıyasla daha çok kendilerinin kaç kez yakalanmadıklarını ve cezadan kaçtıklarını bildikleri için ileriki zamanlarda da kendilerinin yakalanmayacağını dolayısıyla da ceza almayacaklarını düşünürler. Ara sıra tam tersi durumlar çıksa da bu etki suçluların bu kanaatini değiştirecek ölçüde olmaz. Böylece suçlular, eylemlerinin hesabını verme ihtimalini küçük görürler. Bu nedenle, herhangi bir suç sonrasında, suçluların yalnızca ceza göreceklərini, dolayısıyla da hem kendileri hem de toplum açısından bu eylemlerinin neticesinde caydırıcı bir etki doğacağını varsaymak hatalıdır çünkü ceza görmek de cezadan kaçınmak da mümkündür (Stafford ve Warr, 1993:125).

Ne var ki, insanların sadece ceza veya cezadan kaçınma tecrübesine sahip olacağını düşünmek yanlış olur. Stafford ve Warr'a (1993:126) göre insanların ceza alma ve cezadan kaçınma davranışlarıyla ilgili hem doğrudan hem de dolaylı tecrübelerine sahip olma ihtimalleri yüksektir. İşte bu nedenle de, özel ve genel caydırıcılık ayrımı ile sanki bu iki etkiye maruz kalan insanların iki farklı grup gibi ele alınması hatalıdır (Stafford ve Warr, 1993:126). Bu durumda ortaya, özel-genel caydırıcılık gibi bir ikilem değil, dört alternatifli bir mekanizma çıkar (Stafford ve Warr, 1993:126–127):

- Özel Caydırıcılık (Doğrudan tecrübe)
 - a) Kişinin işlediği bir suç neticesinde ceza alması, veya

- b) Kişinin işlediği diğer suçlardan ceza almaması, cezadan kaç(ın)ması
- Genel Caydırıcılık (Dolaylı tecrübe)
 - c) Toplumun birisinin suç işlemesi sonrasında o kişinin ceza aldığını görmesi, veya
 - d) Suç işleyen bir kişinin cezadan kaçtığını görmesi

İşlenen bir suç neticesinde bireyin ceza alması (a) ve toplumun da buna şahit olması veya bu durumdan haberdar olması (c) suçtan caydırıcı bir etki yaparken, işlenen diğer suçlardan dolayı kişinin ceza adalet sistemi tarafından yakalanmaması ve ceza almaması (b) ve bu duruma toplumun şahit olması veya bu hadiseden haberdar olması (d) ile suç işleyeninin yanına kar kaldığı gibi bir kanaat oluşur ve dolayısıyla da suça teşvik edici bir durum ortaya çıkar. Suçlu ve diğer insanlar, demek ki suç işlendiğinde hiçbir şey olmuyormuş diye düşünmeye başlar ve bireylerde suç işlemenin önünde hiçbir engel olmadığı fikri ağır basar. Sonuç olarak da suçtan caydırma gerçekleşmez.

Dolayısıyla, Stafford ve Warr'un (1993) caydırıcılık teorisini yeniden formüle etme mantığı içinde bireylerin davranışları hem genel hem de özel (spesifik) olarak caydırıcı gösteren her türlü faktörden etkilenmektedir. Başka bir deyişle "davranışlarımız, hem yaptıklarımız ve bu yaptıklarımız sonucunda başımıza gelen (ya da gelmeyen) şeylerden (özel caydırıcılık), hem de başkalarının yaptıkları ve bu yaptıkları sonucunda başlarına gelenlerden (veya gelmeyen şeylerden) etkilenirler (genel caydırıcılık)" (Paternoster ve Piquero, 1995:254).

Bu noktada, Stafford ve Warr (1993:127), işlenen herhangi bir suçtan dolayı ceza almış olmanın işlenmesi muhtemel farklı suçlar üzerinde ne derece etkili olacağı konusunu da tartışmış ve gerek caydırma ve gerekse de yeni suçlara teşvik ihtimallerinin ikisini de mümkün görmüştür. Yani, örneğin hırsızlık suçundan ceza alan bir şahsın daha sonra farklı türlerde suçlar işleme ihtimali azalabileceği gibi, hırsızlık yaptıktan sonra yakalanmayan ve ceza almayan bir kişinin daha sonra farklı türlerde suç işlemek için cesaret kazanabileceğini, dolayısıyla da önceki suçtan ceza almamanın sonraki dönemde yeni suçlar işleme ihtimalini artırıcı bir etki yapabileceğini iddia etmişlerdir. Dolayısıyla, insanların çoğunlukla özel

ve genel caydırıcılık (veya cezadan kaç(ın)ma) tecrübelerini karışık olarak yaşayacaklarını, dolayısıyla da her iki tür tecrübenin de sonucu etkileyeceğini de öne sürmüşlerdir (Stafford ve Warr, 1993:127). Fakat Stafford ve Warr'un (1993) belirttiği kişi üzerindeki caydırıcı etki özel ve genel caydırıcı etkilerin bileşik etkisi ile gerçekleştiği için yazarların bu iki etkinin her zaman eşit miktarda bir etki yapmayacağı, dolayısıyla da birbirlerinin etkisini güçlendirebileceği veya bastırabileceği de akıldan çıkarılmamalıdır (Paternoster ve Piquero, 1995:254).

4.3. Mutlak ve Kısmi Caydırıcılık

Özel ve genel caydırıcılık tasnifine ek olarak bir de caydırıcılık düzeyi göz önünde bulundurularak yeni bir tasnif daha yapılabilir. Mesela, ceza tehdidi bireyi suç teşkil eden bir davranışı işlemekten tamamen alıkoymalıdır. İşte bu ideal senaryoya *mutlak caydırıcılık (absolute deterrence)* denir. Ne var ki, ortada herhangi bir suçun olmaması mutlak caydırıcılık anlamına gelmez. Belki de cezaların dışındaki herhangi bir sebep bireyi suç işlemekten alıkoymuş olabilir. Her ne kadar cezaların caydırıcı etkisinin varlığını teorik olarak kabul etsek de, bireyi suç işlemekten uzak tutan sebep(ler)i bilimsel araştırma metotlarını kullanarak bulabilmek veya bu sebeplere ilişkin hipotezlerimizi test etmek her zaman çok kolay olmaz çünkü sosyal hadiseler çok karmaşıktır ve birbirini etkileyen belki de milyonlarca değişken vardır. Dolayısıyla, mutlak caydırıcılıktansa, kural ihlallerindeki azalmalar ve iyileşmeler neticesinde en azından makul bir caydırıcı etkiden bahsetmek akla daha yatkın görünmektedir ve buna *sınırlı veya kısmi caydırıcılık (restrictive deterrence)* denilir (Piliavin ve diğerleri, 1986:105; Paternoster, 1989; Brown vd., 1998:194; Gibbs, 1995:74).

Dolayısıyla, özel-genel ve mutlak-kısmi caydırıcılık açıklamalarının hepsi bir arada düşünüldüğü zaman caydırıcılık doktrinini genel anlamda dört parçalı bir teorik model veya Gibbs'in (1995:74) ifadesiyle dört farklı teori olarak bile değerlendirmek mümkündür.

5. Caydırıcılığın Sınırları: Suç ve Suçunun Özelliklerine Göre Caydırıcı Etkideki Değişim

Cezaların caydırıcı olabilmeleri için sahip olmaları gereken temel özellikleri Beccaria'nın (1764) *Suçlar ve Cezalar Üzerine Bir Deneme* isimli eserinde kesinlik, hızlilik ve orantılı bir şiddetlilik olarak sıraladığından bahsetmiştik. Ancak, tüm diğer sosyal hadiseler gibi caydırıcılık konusu da üç prensibi sayıp bir çırpıda izah edilebilecek bir şey değildir. Esasen bu hususlar Dolu ve Büker (2009) tarafından detaylı bir şekilde ele alınmış olmakla birlikte, ceza eksenli bir caydırıcılık yaklaşımının suçların önlenmesi ve suçla mücadele noktasındaki sınırlılıklarını suç ve suçlu özellikleri çerçevesinde kısaca tartışacağız.

Öncelikle, caydırıcı etkinin işlenen suçun özelliklerine bağlı olarak değişeceğini söyleyebiliriz. Zira literatüre baktığımız zaman suç teşkil eden eyleme karar verme biçimine, suçun araç mı yoksa amaç olarak mı işlendiğine, suçun hedefine, suçun tanımlanma şekline ve son olarak da suçun işlendiği yerin özelliklerine göre farklılık arz ettiğini görmekteyiz (Brown vd., 1998:215). Suç özelliği açısından, karar verme şekli bakımından rasyonel bir karar alma süreci sonrasında işlenen suçların caydırılması, rasyonel olmayan suçlara göre; başka bir suçu işleyebilmek veya işlenmesini kolaylaştırmak için bir araç olarak işlenen suçlar, nihai amaç olarak işlenen suçlara göre; şiddet içermeyen ve mala karşı işlenen suçlar, şiddet içeren ve şahıslara karşı işlenen suçlara göre; açık alanlarda işlenen suçlar, özel alanlarda işlenen suçlara göre daha yüksek caydırılabilirlik olasılığına sahiptirler. Dahası, tanımlanışı açısından haddi zatında suç olan eylemler (*mala in se*), esasen suç olmayıp sadece suç olarak tanımlanmış oldukları için suç olarak kabul edilen eylemlere (*mala prohibita*) göre daha yüksek bir caydırılabilirlik olasılığına sahiptirler (Brown vd., 1998:199; Schmalleger, 2004:111–112).

Ayrıca, suçlu şahsın özelliklerine göre de cezaların caydırıcı etkisinde büyük değişiklikler olduğunu görüyoruz. Kriminoloji'deki yaygın caydırıcılık çalışmalarına baktığımızda, çoğunlukla, acaba suç tipleri arasında caydırılabilirlik bakımından bir fark var mı diye araştırılırken caydırılabilirlik bakımından bireyler arasında olması muhtemel farklılıklar çok daha nadiren araştırma konusu yapılmıştır. Suçu bir hayat tarzı olarak görme, suçta uzmanlık, risk alma, yaş, cinsiyet, sosyoekonomik durum ve diğer kişisel özelliklere bağlı olarak bireylerin caydırıcı tedbirlere yönelik gös-

terdikleri tepkiler de farklı olmaktadır. Suçu yüksek oranda bir hayat tarzı olarak görenlerin bu düşüncede olmayanlara göre, suçta uzmanlık seviyesi fazla olanların az olanlara göre, suç işlemekle riske attığı şeyler az olanların riske atacağı şeyler çok olanlara göre, gençlerin yaşlılara göre, erkeklerin kadınlara göre, sosyoekonomik seviyesi düşük olanların yüksek olanlara göre, bugüne ve şimdiye odaklı bir hayat felsefesine sahip olanların gelecek eksenli bir bakış açısına sahip olanlara göre cezalarla caydırılma olasılıkları daha düşüktür. Ayrıca, risk almayı seven insanların, risklerden kaçanlara göre cezalarla daha düşük bir olasılık olduğu görülmektedir (Brown vd., 1998:209–215; Sherman ve Berk, 1984; Pate ve Hamilton, 1992; Sherman, 1992; Sherman vd., 1992; Tobby, 1957).

Esasen, üzerine oturduğu mantıksal çerçeve oldukça ikna edici olmasına rağmen, Klasik Okul'un ortaya koymuş olduğu suç önleme ve mücadele stratejisinin dayandığı varsayımların geçerli olmadığı durumlar göz önüne alındığı zaman, bu yaklaşımın pek çok sınırlılıkları olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, bir yandan salt bir caydırıcılık mantığı ile suçların önleneyeceği ve suçluların da bir daha suç işlememeye üzere caydırılmayacağı bilinmeli, diğer yandan da toplum ve potansiyel suçlular açısından doğuracağı genel caydırıcı etki dolayısıyla caydırıcı tedbirler olmadan etkin bir şekilde suçla mücadelenin mümkün olmayacağı unutulmamalıdır. (Kızmaz, 2007).

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Sosyal ve toplumsal hayatta bir dönüşüm olan Klasik Okul fikirleriyle, Avrupa ve Amerika'da başlayan ve tüm dünyayı etkileyen çapta büyük değişimler meydana gelmiştir. Bu paradigma değişikliği ile, insanların doğuştan gelen özgürlük, hayat ve mal edinme gibi ellerinden alınamayacak bir takım haklarının olduğu fikirleri ortaya atılmıştır. Bu paralelde, devletlerin de ancak bu hakları koruma amacıyla kuruldukları ve bu doğrultuda vatandaşlarının hizmetinde oldukları ve olmaları gerektiği fikirleri kabul edilmiştir. Çünkü birey ve devlet arasında yapıldığı varsayılan bir Toplumsal Sözleşme ile bireyler özgürlüklerinden ancak yeteri kadar kısmını, karşılığında adalet ve güvenlik gibi temel bir takım hizmetleri alabilmek ve toplumsal düzenin sağlanabilmesi için feda etmişlerdir.

Dolayısıyla, devlet için birey fikri reddedilerek birey için devlet fikri kabul edilmiştir.

Kriminoloji literatüründe geniş bir uygulama alanı bulan Klasik Okul felsefesi, ortaya koyduğu düşünce sistematigi içinde suçu rasyonel bir tercih olarak görmüştür (Rasyonel tercih teorisinin farklı suç türlerine nasıl uygulandığını görmek için bkz: Gül, 2009). Bu noktadan hareketle suçlar en kestirme şekliyle toplumsal sözleşmenin ihlali olarak görülmüş, suçlar karşılığında öngörülen cezalar da toplumsal sözleşmenin bir gereği olarak değerlendirilmiştir. Hiç kimseye suçunu ikrar etmesi için gayri insani muamele ve işkence yapılamaz, çünkü suçluluğu ispat edilene kadar herkes masumdur. Suçlar ve karşılığında ön görülen cezaların alt ve üst sınırları herkesin anlayabileceği açık bir dille yazılarak insanların suç teşkil eden eylemlerinin neticesinde karşılaşacakları müeyyideleri bilmeleri sağlanmalıdır. Cezadan amacın da kişiyi sırf cezalandırmak için değil, ıslah etmek ve bir daha suç işlemesinin önüne geçmek olduğu için, cezalar suçlarla orantılı bir şiddette olmalı ve insan onuruna uygun nitelikte olmalıdır. Bu çerçevede, cezalar gayri insani olmamalı, işkence ve kötü muamele içermemelidir. Kişinin varlığına son verilmesi durumunda bireyin ıslahı söz konusu olmayacağı ve bireyin hatasını anlaması mümkün olmayacağından için de idam cezasının kaldırılması önerilir (Williams ve McShane, 1988:12–18).

Klasik okulun suç önleme stratejisi; cezaları yeteri kadar artırarak suç işlemenin suçun getireceği fayda ve zararlar açısından rasyonel bir seçenek olmaktan çıkarılması üzerine kuruludur. Günümüz Batı ceza adalet sistemlerinin temellerini oluşturan bu yaklaşım, caydırıcılığın insanları suçtan soğutma ve uzaklaştırma felsefesinin işe yarayacağını öne sürmektedir. Bu noktada, Klasik Okul'un ortaya attığı üç temel varsayım vardır: (1) insanları suç işlemeye iten temel saik kendi çıkarlarının peşinde koşmaları ve bencil olmalarıdır, (2) rasyonel varlıklar olarak insanlar, acılarını hafifletmek ve zevk ve hazlarını artırmak için suç işlerler, (3) suçun işlenip işlenmemesi, suçluların eylemleri karşılığında göreceikleri cezaların kesinliği, hızlılığı ve orantılılığına bağlıdır.

Bu noktaya kadar ele aldığımız genel prensipler çerçevesinde, Klasik Okul'a göre caydırıcılığı yüksek bir ceza adalet sisteminin sahip olması gereken özelliklerin başında kanunlar önünde herkes eşit olması ve kanunların herkese eşit bir biçimde uygulanması gelmektedir. Zira bu ko-

nuda oluşabilecek istisnalar insanların sisteme olan güvenlerini sarsacak ve kanun ihlallerinde cezaların yalnızca zayıflara ve güçsüzlere tatbik edildiği gibi bir kanaatin yayılmasına neden olacaktır. Bu bağlamda, cezaların caydırıcı olabilmesi için cezaların kesin, hızlı ve suçla orantılı bir şiddette olmaları şarttır. Elbette, ceza kavramı ile yalnızca mahkeme kararları neticesinde verilen hapis cezaları düşünülmemelidir. Aksine, ceza adalet sisteminin bütün aktörlerinin aynı prensipler çerçevesinde hareket etmesi gerekmektedir. Bir suç ihbarı neticesinde polisin vakit kaybetmeden olay yerine gitmesi ve suçluları yakalaması, savcının bu kimseleri en kısa sürede mahkeme önüne çıkararak gereken ölçüde yüksek cezalar talep etmesi, hâkimin yargılama sürecini mümkün olan en kısa sürede tamamlamaya çalışarak suçlulara hak ettikleri cezalara çarptırması cezaların kesin, hızlı ve suçla orantılı bir şiddette olması kapsamında değerlendirilmelidir. Ne var ki, ceza adalet sistemimizdeki problemlere baktığımız zaman, her bir problem alanı ile cezaların caydırıcı olabilmesi için sahip olması gereken kesinlik, şiddetlilik ve hızlılık unsurlarının bir ya da bir kaçının işe yaramaz hale getirilmiş olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla bu durum, ceza adalet sistemimizin çeşitli noktalarda iflas etmesine neden olmakta ve sahip olması gereken caydırıcı özelliğini yitirmesine neden olmaktadır.

Her ne kadar teorik olarak cezaların belli prensipler dâhilinde tatbik edilmesi ile caydırıcılığı yüksek bir sistemin kurulmuş olacağı varsayılsa da, yalnızca cezalara dayalı bir suç önleme ve mücadele stratejisinin de belli oranda başarılı olacağını söylemek yanlış olmaz. Zira bütün suçlular rasyonel olmadığı gibi, bütün suçlar da tabiatları gereği salt bir caydırıcılık bakış açısı ile ele alındıklarında suçun önlenmesi mümkün olmayabilir. Örneğin, 1980'lerden bu yana, hapis cezasında herhangi bir indirimin yapılmadığı Amerika Birleşik Devletleri'nde hapishaneler, tarihte görülmemiş bir doluluk oranına yükselmiş olmasına rağmen suç azalmamıştır (Einstadter ve Henry, 1995:225). Benzer tecrübeler pek çok gelişmiş ülke içinde belki geçerlidir ancak, kanunların tavizsiz uygulanıyor olması ile insanların kamu otoritesine olan güvenleri sarsılmadan devam etmektedir. Maalesef ülkemizdeki ceza adalet sistemindeki problemlerin yol açtığı en büyük yıkım büyük oranda buradan kaynaklandığı görülmektedir.

Dolayısıyla, Klasik Okul çerçevesinde suçların önlenmesi ve kontrol altına alınabilmesi için yapılması gereken şey, huzur ve güvenliğin, asa-

yiş ve adalet duygularının zarar görmemesi için bu çarpıklıklara son verecek geniş çaplı reformların yapılması ve ceza adalet sisteminin etkinlik ve verimliliğini artıracak önlemlerin alınmasıdır. Suçla etkin bir mücadele için, suçluların hak ettikleri cezayı en kısa sürede ve hak ettikleri şiddette görmeleri şarttır. Aksi takdirde, kamu vicdanı hasar görecektir ve güven ortamı ortadan kalkacaktır. Bu durumda da insanlar, verilen hükmü haksız ve cezaları yetersiz bulacak ve herkes kendi hakkını kendisi aramaya kalkacaktır. Bu da, toplum ve devlet için doğabilecek en büyük felaket olacaktır.

Kaynaklar

- Akers, Ronald L., (2000), *Criminological Theories: Introduction, Evaluation, and Application*, Los Angeles, CA: Roxbury Publishing Company.
- Andenaes, Johannes, (1968), "Does Punishment Deter Crime?", *Criminal Law Quarterly*, Vol.11, pp.76–93.
- Bailey, William C. and Lott, Ruth P., (1976), "Crime, Punishment and Personality: An Examination of the Deterrence Question", *The Journal of Criminal Law and Criminology*, Vol.67, No.1, pp. 99–109.
- Beccaria, Cesare, (1764/1963), *On Crimes and Punishments*, (Translation: H. Paolucci), Indianapolis, IN: Bobbs-Merill.
- Beccaria, Cesare, (2003), "An Essay on Crimes and Punishments." In Francis T. Cullen and Robert Agnew (eds), *Criminological Theory: Past to Present – Essential Readings*, Second Edition, pp.20–22.
- Becker, Gary S., (1968), "Crime and Punishment: An Economic Approach," *Journal of Political Economy*, Vol.76, No.2, pp. 169–217.
- Beirne, Piers and Messerschmidt, James, (1991), *Criminology*, San Diego: Harcourt Brace Jovanovich, Publishers.

- Bentham, Jeremy (1979), "An Introduction to the Principles of Morals and Legislation." In Joseph Jacoby (ed.), *Classics of Criminology*, Oak Park, IL: Moore Publishing Company, Inc. , pp.61-64.
- Bentham, Jeremy and Bozovic, Miran, (1995), *The Panopticon Writings*. London and New York: Verso.
- Brown, Stephen E.; Finn-Aage, Esbensen, and Gilbert, Geis, (1998), *Criminology: Explaining Crime and Its Context*, Third Edition, Cincinnati, OH: Anderson Publishing.
- Cavender, Gray, (1979), "Special Deterrence: An Operant Learning Evaluation", *Law and Human Behavior*, Vol. 3, No. 3 (1979), pp. 203–215.
- Cordella, Peter and Siegel, Larry, (1996), *Readings in Contemporary Criminological Theory*, Boston: Northeastern University Press.
- Cullen, Francis T. and Agnew, Robert, (2003), *Criminological Theory: Past to Present – Essential Readings*, Los Angeles, CA: Roxbury Publishing Company.
- Durkheim, Emile, (1979), "The Normal and the Pathological", pp.64-68. In Joseph E. Jacoby (ed), *Classics of Criminology*, Oak Park, IL: Moore Publishing Company, Inc.
- Dolu, Osman, ve Büker, Hasan, (2009), "Caydırıcılığın Sınırları: Caydırıcılık Eksenli Suç Önleme ve Mücadele Politikalarına Eleştirel bir Yaklaşım," *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt 11, Sayı 3, ss.1-22.
- Einstadter, Werner and Henry, Stuart, (1995), *Criminological Theory: An Analysis of Its Underlying Assumptions*, Forth Worth, TX: Harcourt Brace College Publishers.
- Friend, Celeste, (2006), "Social Contract Theory: Thomas Hobbes", *Internet Encyclopedia of Philosophy*, Elektronik olarak ulaşılabilir adres: <http://www.iep.utm.edu/s/soc-cont.htm#SH2a> (Erişim tarihi: 08.02.2008).

- Geis, Gilbert, (1955), "Pioneers in Criminology VII: Jeremy Bentham (1748–1832)", *The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science*, Vol. 46, No. 2, (Jul. - Aug., 1955), pp. 159–171.
- Gibbs, Jack P., (1995), "The Notion of Control and Criminology's Policy Implications," pp. 71–89, In Hugh D. Barlow, *Crime and Public Policy: Putting Theory to Work*, Boulder, CO: Westview Press Inc.
- Grasmick, Harold G. and Bryjak, George J., (1980), "The Deterrent Effect of Perceived Severity of Punishment", *Social Forces*, Vol. 59, No. 2. (Dec., 1980), pp. 471–491.
- Gül, Serdar Kenan, (2009), "An Evaluation of the Rational Choice Theory in Criminology", *Girne American University Journal of Social and Applied Science*, Vol.4, No.8, pp.36-44.
- Hanes, Sharon M., (2005), *Crime and Punishment in America: Primary Sources*, Detroit: Thomson Gale.
- Hobbes, Thomas, (1660), *The Leviathan* (Chapter XVIII: of The Rights of Sovereigns By Institution). Elektronik olarak ulaşılabilir adres: <http://oregonstate.edu/instruct/phl302/texts/hobbes/leviathan-c.html#CHAPTERXVIII> (Erişim tarihi: 08.02.2008).
- Jefferey, C. R., (1985), "Criminology as an Interdisciplinary Behavioral Science", pp.44-54, In Frank H. March ve Janet Katz (eds), *Biology, Crime and Ethics*. Cincinnati, OH: Anderson Publishing Company.
- Jeffery, C. R., (1965), "Criminal Behavior and Learning Theory", *The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science*, Vol. 56, No. 3. (Sep., 1965), pp. 294–300.
- Jensen, Gary F., Erickson, Maynard L., ve Gibbs, Jack P., (1978), "Perceived Risk of Punishment and Self-Reported Delinquency", *Social Forces*, Vol. 57, No. 1 (Sep., 1978), pp. 57–78.
- Johnston, Norman B., (1955), "Pioneers in Criminology V: John Haviland (1792-1852)", *The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science*, Vol. 45, No. 5, (Jan. - Feb., 1955), pp. 509-519.

- Johnston, Norman B., (1964), "John Haviland, Jailor to the World", *The Journal of the Society of Architectural Historians*, Vol. 23, No. 2, (May, 1964), pp. 101-105.
- Kenkel, Donald S., (1993), "Drinking, Driving, and Deterrence: The Effectiveness and Social Costs of Alternative Policies", *Journal of Law and Economics*, Vol. 36, No. 2. (Oct., 1993), pp. 877-913.
- Kızmaz, Zahir, (2007), "Cezaevinin ve Hapsetmenin Suçu Engellemedeki Etkisi", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:17 (Nisan 2007), ss. 44-68. Elektronik olarak erişilebilecek adres: <http://sbe.dumlupinar.edu.tr/17/44-68.pdf>
- Lithner, Klas, (1968), "Pioneers in Criminology: Karl Roeder: A Forgotten Prison Reformer", *The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science*, Vol. 59, No. 2, (Jun., 1968), pp. 219-226.
- Logan, Charles H., (1972), "General Deterrent Effects of Imprisonment", *Social Forces*, Vol. 51, No. 1. (Sep., 1972), pp. 64-73.
- Mendes, Silvia M., (2004), "Certainty, Severity, and Their Relative Deterrent Effects: Questioning the Implications of the Role of Risk in Criminal Deterrence Policy", *The Policy Studies Journal*, Vol. 32, No. 1, 2004, pp.59-74.
- Nagin, Daniel, (1978), "General Deterrence: A Review of the Empirical Evidence", In Blumstein, Alfred, Cohen, Jacquelin, and Nagin, Daniel, (ed) *Deterrence and Incapacitation: Estimating the Effects of Criminal Sanctions on Crime Rates*. Washington, DC: National Academy Press, pp.95-139.
- Normandeau, Andre, (1970), "Pioneers in Criminology: Charles Lucas. Opponent of Capital Punishment." *The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science*, Vol.61, No.2, pp. 218-228.

- Pate, Anthony M. ve Hamilton, Edwin E., (1992), "Formal and Informal Deterrents to Domestic Violence: The Dade County Spouse Assault Experiment", *American Sociological Review*, Vol.57, No.5, pp. 691–697.
- Paternoster, Raymond, (1989), "Absolute and Restrictive Deterrence in a Panel of Youth: Explaining the Onset, Persistence/Desistance, and Frequency of Delinquent Offending." *Social Problems*, Vol.36, No.3, pp. 289–309.
- Paternoster, Raymond and Piquero, Alex, (1995), "Reconceptualizing Deterrence: An Empirical Test of Personal and Vicarious Experiences", *Journal of Research in Crime and Delinquency*, Vol.32, No.3, pp. 251–286.
- Piliavin, Irvin.; Gartner, Rosemary; Thornton, Craig.; and Matsueda, Ross L., (1986), "Crime, Deterrence, and Rational Choice." *American Sociological Review*, Vol.51, No.1, pp.101-119.
- Roth, Mitchel P., (2005), *Crime and Punishment: A History of the Criminal Justice System*, Belmont, CA: Wadsworth Publishing.
- Saygılı, Abdurrahman, (2004), "Mikro-İktidarın Bir Fiziği: Hapishane", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* [İnternet Baskısı], Cilt 53, Sayı 2, ss.177-196. Online erişilebilecek adres: <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-2004-53-02/AUHF-2004-53-02-Saygili.pdf>
- Schmallegger, Frank, (2004), *Criminology Today: An Integrative Introduction*, Third Edition Update. Upper Saddle River, NJ: Pearson–Prentice Hall.
- Schneider, Anne L. and Ervin, Laurin, (1990), "Specific Deterrence, Rational Choice, and Decision Heuristics: Applications in Juvenile Justice", *Social Science Quarterly*, Vol.71, No.3, pp.585–601.
- Sherman, Lawrence W., (1992), *Policing Domestic Violence: Experiments and Dilemmas*, New York: The Free Press.

- Sherman, Lawrence W., (1993), "Defiance, Deterrence, and Irrelevance: A Theory of the Criminal Sanction", *Journal of Research in Crime and Delinquency*, Vol.30, No.4, pp. 445–473.
- Sherman, Lawrence W. and Berk, Richard A., (1984), "The Specific Deterrent Effects of Arrest for Domestic Assault", *American Sociological Review*, Vol.49, No.2, pp. 261–272.
- Sherman, Lawrence W.; Smith, Douglas A.; Schmidt, Janell D.; and Rogan, Dennis P., (1992), "Crime, Punishment, and Stake in Conformity: Legal and Informal Control of Domestic Violence", *American Sociological Review*, Vol.57, No.5, pp. 680–690.
- Shoemaker, Donald J., (2000), *Theories of Delinquency: An Examination of Explanations of Delinquent Behavior*, Fourth Edition, New York, NY: Oxford University Press.
- Siegel, Larry J., (2001), *Criminology: Theories, Patterns, and Typologies*, Seventh Edition. Belmont, CA: Wadsworth Publishing.
- Stafford, Mark C. and Warr, Mark, (1993), "A Reconceptualization of General and Specific Deterrence", *Journal of Research in Crime and Delinquency*, Vol.30, No.2, pp.123–135.
- Stafford, Mark C.; Gray, Louis N.; Menke, Ben A.; and Ward, David A., (1986), "Modeling the Deterrent Effects of Punishment", *Social Psychology Quarterly*, Vol. 49, No.4, pp. 338–347.
- Tittle, Charles R. and Rowe, Alan R., (1974), "Certainty of Arrest and Crime Rates: A Further Test of the Deterrence Hypothesis", *Social Forces*, Vol. 52, No. 4, pp. 455–462.
- Toby, Jackson, (1957), "Social Disorganization and Stake in Conformity: Complementary Factors in the Predatory Behavior of Hoodlums", *Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science*, Vol.48, No.1, pp. 12–17.

Williams, Frank P. and McShane, Marilyn D., (1988), *Criminological Theory*, Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall.

Williams, K. R. and Hawkins, R., (1986), "Perceptual Research on General Deterrence: A Critical Review", *Law and Society Review*, Vol.20, No.4, pp.545–572.

Zimring, Franklin E., (1978), "Policy Experiments in General Deterrence: 1970–1975", In Blumstein, J. Cohen, ve Nagin, Daniel (ed.) *Deterrence and Incapacitation: Estimating the Effects of Criminal Sanctions on Crime Rates*, Washington, DC: National Academy of Sciences.

Zimring, Franklin E. and Hawkins, Gordon J., (1973/1976), *Deterrence: The Legal Threat in Crime Control*, Phoenix Edition, Chicago: University of Chicago Press.